

על מה המהומה סביב גרינלנד?

פול וויסקו | 16 ביולי, 2025 | גיליון 2015

נראה כי נשיא ארצות הברית, דונלד טראמפ, נחוש לעשות את רכישת גרינלנד, האי העשיר במינרלים, לחלק מרכזי במדיניות החוץ האמריקאית. קמפיין הלחץ האמריקאי לרכוש את גרינלנד כבר הניע את הנהגת האי לפנות לשותפים חלופיים לדיפלומטיה והשקעות, כולל לסין. באופן אירוני, מאמצי ארצות הברית למנוע פלישה סינית לשוק המתכות המצוי בגרינלנד עלולים דווקא לדחוף את גרינלנד לעבר המעצמה שוויינגטון רוצה לדחוק. אם ארצות הברית תשתלט על גרינלנד, למרות האמנה הקובעת שהיא שותפת ההגנה העיקרית של גרינלנד, יקבע תקדים מסוכן: מדינות המבקשות לשלוט בשטחים שנויים במחלוקת, דוגמת ישראל, עשויות למצוא במהלך זה כיסוי דיפלומטי להצדקת פעולותיהן בזירה הבינלאומית.

בשנים האחרונות נוצר עניין רב סביב גרינלנד, האי השוכן באזור הארקטי בין איסלנד לקנדה. מדובר באי הגדול בעולם המשתרע על יותר משני מיליון קמ"ר, כאשר רובו המכריע מכוסה בשלג וקרחונים - אלה נמסים בקצב מדאיג, ומשחררים מדי שנה לאוקיינוס משקל שווה ערך ל-26,000 מנדלי אייפל. ההמסה חושפת לא רק משאבי טבע יקרי ערך, שלא היו נגישים בעבר עקב מעטה הקרח העבה, אלא גם [פתגונים עתיקים](#) שלא מוכרים לאדם המודרני, וייתכן גם שלא למערכת החיסונית שלנו. חשיפת חומרים אלה והמיקום האסטרטגי של גרינלנד באזור הארקטי, הפכו את האי למוקד הגיאופוליטי של המאה ה-21.

האי גרינלנד שייך לממלכת דנמרק, אשר מתקצבת אותו במענק שנתי החיוני לקיומו. הסובסידיה הדנית השנתית של כ-600 מיליון דולר מהווה כ-20% מהתמ"ג של האי, ויותר ממחצית מתקציב הממשלה שלו. למרות שגרינלנד עשיר במינרלים, כולל אלומיניום ויסודות אדמה נדירים, הוא נותר לא מפותח כלכלית, ולתושב גרינלנד ממוצע יש רק מחצית עד שליש מההכנסה הפנויה של תושב [אלסקה](#), למשל. אוכלוסיית גרינלנד מונה כ-57,000 תושבים בלבד - רק מעט יותר מאוכלוסייתה של העיר אילת - אולם מתגוררת באי הגדול בעולם, המשתרע על פני יותר משני מיליון קמ"ר.

ההיסטוריה של גרינלנד משתרעת על פני כ-4,500 שנה, החל מהגעתם של העמים הפליאו-אסקימואים אליו. בעקבותיהם הגיעו גלים של מתיישבים, שכללו גם את תרבות הטולה (Thule), אבותיהם של האינואיטים של ימינו. בשנת 985 לספירה הגיעו מתיישבים נורדים בהנהגת "אריק האדום", אך עם הזמן נעלמו עקבותיהם. בשנת 1721 שלחה דנמרק, שהייתה להוטה להתרחב כמעצמה קולוניאלית, את המיסיונר הנס אַגְדֶה לגרינלנד כדי "להשיב לחיק

הנצרות" את מי שנתפסו כצאצאי הפגאנים או הנורדים הקתולים. לאחר שלא עלה בידו למצוא צאצאים כאלה, הוא הטיף את הנצרות לאינואיטים. בראשית הדרך ניסתה דנמרק להפיק רווח מגרינלנד באמצעות [סחר וייצוא של שומן כלבי ים](#), אולם עד מהרה הסתפקה במערכת יחסים קולוניאלית לא מתערבת, שבנתה את המיתוס של הדנים כ"[אימפריאליסטים נחמדים](#)".

בעקבות כיבוש דנמרק על ידי גרמניה במהלך מלחמת העולם השנייה, אישר שגריר דנמרק בוויינגטון לארצות הברית להשתלט על גרינלנד ולבנות בה נוכחות צבאית אמריקאית שנמשכת עד היום. בתום המלחמה השיבו הדנים לעצמם את השליטה באי, אולם אפשרו לארצות הברית להקים בו בסיסים צבאיים הגם שדחו הצעה אמריקאית לקבל 100 מיליון דולר בזהב תמורת האי. ארצות הברית הקימה בגרינלנד [17 בסיסים](#), ובתוכם את מחנה סנצ'ורי, [בסיס גרעיני](#) כושל שנבנה על הקרח וננטש, בעודו מותיר [אחריו פסולת רדיואקטיבית](#). אסון נוסף התרחש כאשר מפציץ אמריקאי מדגם B-52 התרסק ליד בסיס חיל האוויר טולה ושפך [חומר גרעיני](#). אירועים אלה הפרו נורמות בסיסיות של ריבונות, שכן לדנים הייתה [מדיניות של אזור ללא גרעין](#) וחשפו את העובדה שצבא ארצות הברית מפר את החוק הדני על אדמת דנמרק.

במקביל, עם תום מלחמת העולם השנייה דנמרק החלה ליישם בגרינלנד שיטות שכיום היו נחשבות [לרצח עם](#). בין היתר בוצעו פרוצדורות של [עיקור נשים גרינלנדיות לא בהסכמה](#), והעברה [כפויה-למחצה של ילדים לבתים דנים](#), תוך מחיקת שפתם ותרבותם. במהלך שנות ה-70 החלו הגרינלנדים להחזיר לעצמם את השליטה באי, כאשר ב-1979 הם השיגו שלטון עצמי, ובסוף שנות ה-2000 כוננו "ממשל עצמי". הממשל העצמי העניק להם שליטה על עניינים פנימיים אך לא על מדיניות חוץ, ביטחון או מטבע, אם כי גרינלנד רשאית לפעול בעניינים בינלאומיים, ובתנאי שהם משפיעים [עליה בלבד](#).

למרות הרצון לעצמאות, שהגדרתה בתנאים מסוימים זוכה לתמיכה של למעלה מ-80% מהגרינלנדים, המציאות שונה מהחלום. גרינלנד מסתמכת על דנמרק ביותר ממחצית מתקציבה ולשם שירותים חיוניים, ביניהם טיפולים במחלת הסרטן. עצמאות ללא תמיכה [אינה בת קיימא](#) מבחינה כלכלית ולוגיסטית. פתרון אפשרי יכול להיות הסכם שותפות מרצון (COFA - Compact of Free Association), שמאפשר עצמאות בתמורה לאחריות ביטחונית וסיוע כספי ממדינה שותפה. אולם דנמרק דחתה הסדר כזה, בטענה כי על תושבי גרינלנד לקבוע את עתידם בלי שאף מעצמה זרה תכתוב להם אותו. וכך, תושבי גרינלנד נותרים מול בחירה קשה: תלות מתמשכת בדנמרק, או עצמאות שברירית וחסרת ודאות.

מסלולה של גרינלנד לעבר עצמאות עובר במגרש היריבויות בין מעצמות העל, ובמיוחד בין ארצות הברית לסין. לאור התנגדותה של דנמרק לתמוך בעצמאות גרינלנד במסגרת הסכם COFA, הגרינלנדים מבינים שאם ברצונם להשתחרר משליטה זרה, יהיה עליהם למצוא תחליף למענק הדני הקבוע. לפיכך הם החלו לפנות לניצול משאבי הטבע העצומים שלהם, שהופכים נגישים יותר ויותר עקב שינויי האקלים.

התפנית לכיוון המשאבים משכה תשומת לב רבה מצד סין וחברות סיניות ניסו שוב ושוב להשיג [זריסת רגל](#) בגרינלנד באמצעות מיזמי כרייה, המתמקדים בעיקר באבץ, ברזל, נחושת, ויסודות אדמה נדירים. הסינים גם הציעו לשפץ שלושה שדות תעופה ולרכוש בסיס ימי דני שיצא משימוש. אולם ניסיונות אלו [נכשלו](#): סיכון פיננסי גבוה הביא לפסילת מכרה הנחושת הסיני; ירידות מחירים סייעו לטרפד את פרויקט מכרה הברזל; הצעה אמריקאית טובה יותר חתרה תחת עסקת האבץ הסינית; פרויקט היסודות הנדירים – שנקשר להפקת אורניום – הפך רעיל מבחינה פוליטית במהלך בחירות 2021, והוביל את המפלגה המנצחת לאסור לחלוטין כריית אורניום, נפט וגז; שיפוץ שדות התעופה נחסם ב-2019 [בלחץ אמריקני](#); ומכירת בסיס חיל הים בוטלה, לאחר שהעומד בראש החברה הסינית המעורבת בעסקה [הוכנס לרשימה שחורה](#) בסין עצמה. כך או כך, השקעות כושלות אלו גרמו לעצבנות רבה בווינגטון.

בשנת 2025, ממשל טראמפ החיה שאיפה אמריקאית ארוכת שנים: לרכוש את גרינלנד ישירות. מאז 1867, ארצות הברית עשתה לפחות [חמישה](#) ניסיונות רציניים לקנות את גרינלנד: פעם אחת לאחר רכישת אלסקה; שוב לפני מלחמת העולם הראשונה (ארצות הברית רכשה במקום זאת את איי הבתולה, רכישתה שהותנתה בהכרה בריבונות הדנית על גרינלנד); בפעם השלישית והרביעית לאחר מלחמת העולם השנייה, עם הצעה של 100 מיליון דולר בזהב; ולאחרונה בשנת 2019. הניסיון האחרון הסתיים בחמיצות דיפלומטית, כאשר ראש ממשלת דנמרק דחה בפומבי את הרעיון וגרם לנשיא טראמפ [לבטל](#) ביקור ממלכתי מתוכנן.

יצוין שהגרינלנדים עצמם אינם מעוניינים להפוך לאמריקאים. סקרים מראים על תמיכה של [כ-6% בלבד](#) בסיפוח לארצות הברית - פחות מ-4,000 איש בכל האי. הגרינלנדים רואים בהשתלבות בארצות הברית איום על האוטונומיה שממנה הם נהנים תחת דנמרק, [והרוב](#) מעוניין לעבור לעצמאות. למרות הסנטימנט המקומי, [גרינלנד נותרה חיונית לביטחון הלאומי האמריקני](#). ארצות הברית מפעילה בגרינלנד את הבסיס הצבאי הצפוני ביותר שלה - בסיס החלל פיטופיק, שהוקם במסגרת אמנה המחייבת את ארצות הברית להיות הערבה הראשית לביטחון גרינלנד. בבסיס נמצא מכ"ם לניטור פעילות טילים בליסטיים רוסיים - וכיום ככל הנראה גם טילים סינים, המספק התרעה מוקדמת קריטית. כן קיים "פער GIUK" (גרינלנד-איסלנד-בריטניה), שהוא אזור בצפון האוקיינוס האטלנטי החיוני להגנה הימית של נאט"ו, בעיקר משום שהוא מנטר תנועה צוללות ומגן על כבלי נתונים טרנס-אטלנטיים. ומכיוון שארצות הברית מבקשת להפחית את התלות בשרשראות אספקה סיניות, עתודות יסודות האדמה הנדירים של גרינלנד אמורות להיות פרס אסטרטגי.

אולם המציאות הכלכלית אינה עולה בקנה אחד עם השאיפות. מכרות היסודות הנדירים שייכרו בגרינלנד עדיין יעובדו בסין, שמחזיקה בשליטה מוחלטת בשוק. הסינים מעבדים למעלה מ-90% מהיסודות הנדירים שמגיעים לשוק, וגם אם גרינלנד תעבור לשליטה אמריקאית, דינמיקה זו לא צפויה להשתנות. עיבוד יסודות נדירים הוא תהליך מזהם ביותר, ולכן מדינות ידידותיות לסביבה מתמודדות עם קשיים משמעותיים בכניסה לשוק. בנוסף, לדברי חלק

מהגיאולוגים, רכישת גרינלנד על ידי ארצות הברית [לא תעשה הרבה כדי לאתגר](#) את הדומיננטיות של סין במגזר זה, ולכן העברת גרינלנד לשליטה אמריקאית לא צפויה לשפר במידה ניכרת את ביטחון המשאבים של ארצות הברית.

יתרה מכך, המתח הגיאופוליטי עלול להוביל לתוצאה הפוכה. קמפיין הלחץ האמריקאי כבר הניע את גרינלנד לפנות לשותפים חלופיים לדיפלומטיה והשקעות, כולל לסין. באופן אירוני, מאמצי ארצות הברית למנוע פלישה סינית עלולים ליצור נבואה המגשימה את עצמה ולדחוף את גרינלנד בדיוק לעבר המעצמה שווינגטון רוצה לדחוק. ממשלת גרינלנד אמנם נותרה זהירה לגבי השפעה סינית, אך הבהירה שהאמריקאים יתקבלו בברכה רק כשותפים, לא כריבונים.

הדנים, מצידם, פנו גם הם לעזרת מעצמות אחרות. צרפת, שמחזיקה בחיל הים החזק ביותר של נאט"ו באירופה, [הביעה תמיכה](#) פומבית בשלמות הטריטוריאלית של דנמרק וגרינלנד. במקביל, ניסיונות ארצות הברית לחזר אחר גרינלנד טלטלו את הפוליטיקה הפנימית באי. למרות שמפלגה פרו-אמריקאית הגיעה למקום השני בבחירות האחרונות בגרינלנד, המדיניות שהציגה הייתה כה רחוקה משאר הקשת הפוליטית, עד כי היא הודחה משיחות הקמת הקואליציה.

לישראל יש עניין בסאגת גרינלנד. קביעת התקדים ולפיו ניתן לשנות גבולות בכוח, במיוחד ללא התגרות, היא נורמה מסוכנת. עבור מדינה כמו ישראל, המתמודדת עם אתגרים בהיבט ההכרה הבינלאומית בה ועם שטחים שנויים במחלוקת, לגיטימציה לרכישה טריטוריאלית בכפייה עלולה להפוך לחרב פיפיות. כל שחיקה בכללי הסדר העולמי היא סיכון אסטרטגי. אם ארצות הברית תשתלט על גרינלנד, למרות האמנה הקובעת שהיא שותפת ההגנה העיקרית של גרינלנד, ייקבע תקדים מסוכן. מדינות אחרות המבקשות לשלוט בשטחים שנויים במחלוקת, דוגמת ישראל, עשויות למצוא במהלך כיסוי דיפלומטי להצדקת פעולותיהן בזירה הבינלאומית. כמו כן, הרעיון שמדינה יכולה לפלוש לאחת משותפותיה לאמנת הגנה עלול לפגוע באמינותן של בריתות הגנה עתידיות – כולל בריתות שישראל עשויה לרצות לחתום עליהן עם ארצות הברית.

לסיכום, גרינלנד כבר אינה מושבה רחוקה וקפואה, אלא מוקד לתחרות בין מעצמות. היא מדד לאופן ניהולה של ארצות הברית את הדיפלומטיה שלה במאה ה-21, ומקרה מבחן לאופן שבו מדינות קטנות מתעקשות על עצמאות תחת לחץ. סביר להניח שגרינלנד תתקדם לעבר עצמאות, ככל הנראה במסגרת של COFA, בהנחה שאף צעד בלתי חוקי או כופה מצד ארצות הברית לא יסכל זאת. סין נחסמה עד כה מלהשיג דריסת רגל אסטרטגית באי, אולם מאמציה עיצבו את המדיניות האמריקאית, את המעורבות האירופאית, ואולי גם את ההתיישרות הדיפלומטית של מדינות ארקטיות עתידיות. עבור ישראל, סאגת גרינלנד היא אזהרה: אופן התייחסותה של ארצות הברית לבעלות בריתה ועמידתה על ערכיה המוצהרים עוד צפוי להכות גלים הרחק מעבר לכיפת הקרח.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט